

Author: Zombor, Gábor
Affiliation: Budapest University of Technology and Economics
Title: PARS PRO TOTO
Citation: Metszet, Vol 14, No 4 (2023), pp 46-51, <https://doi.org/10.33268/Met.2023.4.6>
Received: 17 July 2023
Accepted: 03 August 2023
Published: 17 August 2023
CONVENT OF THE DOMINICAN SISTERS, BUDAKESZI, HUNGARY
ARCHITECTS: FEJÉRDY and BARTÓK
 The most difficult of ideas to express are those that are not close, possibly not tangible, and certainly not in the present, they are ideas orientated about feelings and substantiality. Expression of infinity resides in the lack of details. The monastic closed world of the secular, the sacred and the religious everyday life becomes passable and comes into direct contact with each other in such a way that careful architects imperceptibly guide our gaze through variously perforated elements.

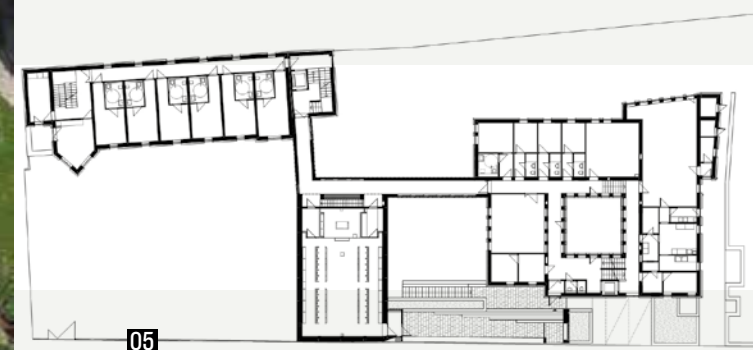
01

03

04

05

06

PARS PRO TOTO*

DOMONKOS NŐVÉREK RENDHÁZA | BUDAKESZI

Lehetne sok mindenről írni. A ház nyilvánvaló jelenlétéről Budakeszin, a költői illeszkedésről, professzionális léptéktartó formálásról, minden részletében átgondolt és hiteles közelségéről, a terek meghittségéről. Mégis, amit leginkább szeretnék megfogalmazni, az az, ami a legnehezebb. Mert nincs közelsége, nem kézzelfogható, nem jelenlévő. Csak érezhető. Valóban, valóságosan és lényegileg.

01

02

- 01 A kvadrumos szerkesztés a magasból
- 02 Helyszínrajz
- 03 Bejárat, a tömeg a település felől
- 04 Modern vonalú belső kert
- 05 Alaprajz
- 06 Metszet a templomtérén át

ÉPÍTÉSZ | ARCHITECT
 Bartók István, Fejérdy Péter, Lázár Zsófia

FOTÓ | PHOTO
 Danyi Balázs

SZERZŐ | AUTHOR
 Zombor Gábor DLA

SZENT DOMONKOS RENDI NŐVÉREK [1]

—Az Árpád-házi Szent Margitról nevezett Szent Domonkos Rendi Nővérek Tommaso Anselmi domonkos szerzetes közreműködésével alapították apostoli kongregációjukat és kolostorukat 1868-ban, Kőszegen. A viszontagságos rendalapítás ellenére pár hét elteltével megnyitották elemi iskolájukat, ahol a kezdetektől magyarul tanítottak. A közösség gyorsan növekedett és hamarosan új rendházakkal gyarapodva szerte az országban nyíltak újabb konventek és oktatási intézmények. Kőszegen jött létre a legnagyobb tanítóképző intézet, mely az elemi és polgári iskola hagyományos szerepén túl a rend tanító- és kántorképzésének lehetőségét is biztosította. 1950-ben, a szerzetesrendek általános betiltásának évében 6 konventben és 2 házban összesen 210 szerzetesnő szolgált, akik az üldözés és megfigyelések negyven válságos évében is bátran vállalták meg hitüket. 1991-es újraindulásakor a rend az alapításkori dinamikával éledt újra, és pár év alatt ismét megerősödve ma 4 házban 45 domonkos nővér szolgálja a magyar egyházat.

—Ez történelem, történet, a hitélet jelen lévő valósága. Odaadó munkálkodás, tiszteletteljes átlényegülés Isten szolgálatára és a világi gondokkal kapcsolatos hivatás. Az igazság szüntelen keresése, a szemlélődés folytonossága és az átadott tudásban való hit a hozzá tartozó oktatási intézményekkel, a hitélet rendházai-val, melyek építészeti értékeit a Fejérdy + Bartók Műterem immár 16 éve gondozza**, teremti újjá. Mind-mind jelenlévő, kézzelfogható dolgok.

07

- 07 A lényegi tér, a domonkos nővérek kápolnája
08 A templomtér a stallumokkal

08

TEMPLOM, A LÉNYEGI TÉR

—Ami engem magával ragadott, az a nem jelen lévő valóság, valóságosság, lényegiség érzése, melyet az építések által megfogalmazott, a teljes rendház lényegiségét, legbenső lényegét, origóját adó liturgikus tér atmoszférája indukál, amely önmagában is a jelen-nem-lévőből építkezik. Ez a nem jelen lévő a megidézett valóságos cenákulum, az utolsó vacsora terme Jeruzsálemben a Sion-hegyen, a 14. századi gótikus stílusú terem az első emeleten található, alatta néhány kamra, melyet a zsidók Dávid király sírjaként tisztelnek.[2] Ez a tér az, melynek liturgikus átíratát adja a rendház templomtere. Ahogy a Krisztus utáni évszázadokban a lakóházak emeleti részén található ebédlő vagy lakószoba szolgált az Úr vacsorája

07

terméül, úgy itt is az emeleti, elemelt, emelkedett tér az, mely elhelyezkedése által is az ókeresztény rituálék korát idézi. A tér a cenákulum érezhető jelenlétén túl a közösség korábban használt tereit mint állandó viszonyítási pontot figyelembe véve érte el jelenlegi méretét, teljesedett szakrális minőségű gyülekezeti helyiséggé. Belső térképzése a nyitott fedélszékkel, a körbefutó ablaksávval, a szentély pozíciójával nyert irányítottsággal mind az apostoli kor időszakát, a kiindulópontot idézi.

RÉSZLETTELENSÉG

—A részlettelenségben a végtelenség lakik. A végtelenség pedig Isten minősége. A végesség, a sokféleség az emberé. E kettő találkozása ez a tér, ahol különös

gonddal van megfogalmazva az isteni végtelen részlettelensége az emberi részletezettség által. A leegyszerűsített, egyértelműsített tér az anyag eredendő minőségéből meríti érzéki gesztusait, az anyag elemi szépségét, lényegét szóltatja meg egyszerű formákkal határoltan, apró részletek által. Falsíkba helyezett szenteltvíztartók és lábazati elemek, a keresztút reliefjeinek mélydombormű jellegű süllyesztett elhelyezése, a Szent Péter-bazilika Bernini-baldachinját idéző, profán CLT-ből épített cibórium, a kelheimi kőfelületek és az oltár előtti tömbkő rejtett dimenzióváltása, a részletesen átgondolt lazúros felületek, az anyag áttetsző, visszafogott jelenléte mind az a költői részletezettség, mely a jelen nem lévő, a transzcendens befogadására teremt neutrális teret, helyzetet. A liturgikus

08

tér semlegességében a tudati valóságon túl önálló értelmet nyernek a szertartás szakrális tartozékai: feszület, tabernákulum, oltárterítő, gyertyatartók és misekönyvek.

KVADRUM, KIHELYEZETT ORIGÓ

—A kvadrum kerengő. Hagyományosan a kolostorudvart keretező, négyszög alaprajzú, fedett-nyitott folyosó, ambitus. Kertet övez, keretez, foglal magában. Lényegében rezervált külső tér: a kolostoron kívüli világ idézete. Esetünkben a rendház sajátos origója. Különös centrum, mely, követve a térszervezés hagyományát, a kolostortemplom déli oldalára esik. Oldalélenként változó minőség határolja, vagy inkább fordítva: oldalélenként más funkciót határol,

04
05
06

09

más-más funkciót helyez egymással átellenbe. Északról templomtér, délről a rendház könyvtára és a laikusoktól elzárt lakóterek (dormitórium) övezik. Nyugatról és keletről pedig közlekedőterek: emeleti lebegtetett folyosó, fedett-nyitott átjáró, és a templom felvezetését adó, utcával határos előudvar. Ez a sokszínűség, a szabályos négyzet oldalélei mentén változó téri minőségek érezhető sodrása adja a ház dinamikáját, külső és belső, szent és profán terek állandó intenzív átmeneteit. Az állandó forgás megnyugtat, a repetitív változás egyensúlyba hoz: a kvadrum keretei kiszámíthatóak, egységesek. A tér átlátható és átláthatóvá teszi az őt övező tereket. Közepén – mint egykor a kerengők kútjai – egyszer madáritató épül, mely Szent Ferenc történetének távoli titkos idézeteként kapcsol össze történeti és hitéleti síkokat.

ÁTJÁRHATÓSÁG ÉS ZÁRTSÁG

__A kvadrum körüli téri helyzetek folyton változó átláthatósága és zártsága a rendház különleges attribútuma. A világi, a szent és a rendi hétköznapi szerzetesi zárt világa úgy válik átjárhatóvá, úgy kerül egymás közvetlenségébe, hogy közben gondos építészkezek észrevétlen terelik tekintetünket különfélelepp perforált elemek által. Ezek csipkézettségének függönyébe öltöztetik folyamatosan a házat és szűrlik úgy a látottakat, hogy a nyitottság, a természetesség, a közelség, a nem bejárható terek jelenlétességének érzete végig velünk maradjon.

UTOLSÓ PILLANTÁS

__Kilépve a rendház kapuján, ismét a világi lét rendezetlensége felé tartva fordulok balra a Fő utca emelkedőjén az Erdő utca iránt. Visszanézek, és megnyugtató harmóniát érzek. A rend, a közösség, a karizma, a stúdium, a fegyelem, a fogadalmak és az ezt keretező ház meghitt belső rendjén túl látom, ahogy ez a szüntelenül szemlélt igazság, a falakba rejtett titok valósággá válik, egybeolvad mindazzal, ami őt övezi, részévé lesz a városnak: egy ház lesz a sok közül. Részévé vált az egésznek, ahogy részként az egészet sugározza.

10

- 09 A kvadrum világa
10 Visszapillantás a távolból

* A pars pro toto latin kifejezés, jelentése: rész az egész helyett. A katolikus és ortodox liturgiában az eucharisztia a kenyérrel és borral végzett liturgikus cselekmény, a valóságosan jelen lévő Jézus Krisztus jelképe; a Tridenti Zsinat (1545-1563) definíciója alapján Jézus az Eucharisziában vere (valóban), realiter (valóságosan) és substantialiter (lényegileg) van jelen. Az eucharisztikus bor és kenyér tehát nem „olyan, mintha”, hanem ténylegesen Jézus Krisztus teste és vére isteni és emberi természetének teljességével.

** A rend kőszegi épületegyüttesének fejlesztései: 2008: tanulmányterv és valós téri modellezés a templompincében urnatemető kialakítására / kerti kápolna rekonstrukciója (megvalósult) / 2009: elvi eng. terv, eng. terv a teljes együttesre / kiviteli terv konyha-étteremre (Gyöngyös utca 2.) / kiviteli terv óvodára (egykori raktárépületből) / 2011: óvoda megvalósul / 2013: konyha-étterem és tanterem (az egykori historizáló rendházban) megvalósul / 2014: kollégium (az egykori barokk rendházból) megvalósul / 2015: rendházbővítés és -átalakítás a Bajcsy-Zsilinszky utcában megvalósul / 2016: templom, oratórium, téli kápolna megvalósul / 2017: új tornacsarnok és iskolabővítés eng. terv, kiviteli terv / 2018: tornacsarnok megvalósul / 2023: iskola bővítése (aula, szaktantermi szárny jelenleg műszaki átadás alatt)..

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Deák Viktória Hedvig OP - Farkas Éva Imelda OP - Kerekes Ibolya - Magyar Marietta Mirjam OP - Pál Ferenc - Rauscher Alice Dóra OP: *Az Árpád-házi Szent Margitról Nevezett Domonkos Nővérek 150 éve, 1868-2018, Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény*, 2018.
[2] Pringle, Denys: „Gothic architecture in the Holy Land and Cyprus: from Acre to Famagusta”, *Levant*, Vol 47, Issue 3 (Nov 2015), pp 293-315.

ÉPÍTÉSZET: Fejérdy és Bartók Építészeti Kft. | KONCEPCIÓ ÉS VÁZLATTERV: Bartók István DLA, Benárd Aurél DLA, Fejérdy Péter DLA, Lázár Zsófia | ENGE-DÉLVEZÉSI TERV, KIVITELI TERV: Bartók István, Fejérdy Péter, Lázár Zsófia | MEGBÍZÓ: Árpád-házi Szent Margitról Nevezett Szent Domonkos Rendi Nővérek | ÉPÍTÉSZ MUNKATÁRSAK: Nagy Stefánia építész gyakornok, Hegymegi Júlia építész gyakornok, Fajcsi Roland építész gyakornok | TARTÓSZERKEZET: Hernád Attila, Farkas Dániel (FaDa Kft.) | ÉPÜLETGÉPÉSZET: Almay Kristóf | ÉPÜLETVILLAMOSSÁG: Kollár Tamás | VILÁGÍTÁSTERV: Radnóczy Ferenc | TŰZVÉDELEM: Kerényi Áron | KERTÉPÍTÉSZET: Takács Dániel, Varró Dorottya (LArch Design Kft.) | KONYHATECHNOLÓGIA: Aczél Pál Tamás (Coninvest Kft.) | FELVONÓTERV: Pölöskei Tamás | GENERÁLKIVITELEZŐ: Merkbau Zrt., Nagy Kálmán létesítményfelelős | MŰSZAKI ELLENŐR: Kovács Zsolt (Nisus Kft.) | LÉGI FOTÓ: Nagy Kálmán (Merkbau)